

تاثیر قصه گویی بر پرورش مهارت اجتماعی، هوش اخلاقی و اضطراب دانش آموزان مقطع ابتدایی

سودابه بهارلو

آموزگار، آموزش و پرورش پردیس، تهران

baharlu.1367@gmail.com

چکیده

امروزه با پیشرفت های جهان در سطوح مختلف و مکانیزه شدن فرآیندها ایجاد مشاغل سخت و محدودتر شده است و این به معنی نیاز به خلاقیت های حاصل از تفاوت فردی را ایجاد می کند. با رویکردی دیگر امروزه در کشورمان ایران نیز نیاز به این خلاقیت ها احساس می شود، چراکه با وجود کاهش اشتغال خام فروشی عدم صادرات محصولات تولیدی و مشکلات این چنینی گریبان گیر این مرز و بوم شده است. برای این منظور می توان به دو نهاد اصلی مرتبط با نسل آینده اشاره کرد که عبارتند از خانواده و آموزش و پرورش برای پیشرفت هرچه بهتر و استفاده بهینه از توانایی ها نیاز به مدبران و فعالانی داریم که خانواده ها و معلمان را نیز تحت آموزش قرار دهند. در این مقاله سعی در بررسی راهکار مناسب جهت ایجاد خلاقیت در نسل های آتی توسط معلمان داریم که در اینجا یکی از راهکارهای مناسب را قصه گویی بیان می کنیم قصه گویی با ایجاد قوه تخیل، توانایی تفکر خلاقانه و در نهایت توانایی، خلاقیت توان ایجاد نسلی با توانایی ابراز خلاقیت را دارد.

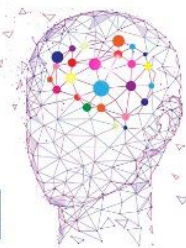
کلمات کلیدی: قصه گویی توانایی، اجتماعی، مهارت، هوش، راهبردهای شناختی

مقدمه

قصه یا داستان روش آموزش غیر مستقیم تربیتی است که به یادگیری و درک عمیق کودک کمک می کند. بهترین زمان قصه گویی لحظه ای است که ذهن کودک با آرامش نسبتاً کامل آمادگی درک و یادگیری درستی از موضوع مورد بحث را داشته باشد. تحقیقات انجام شده نشان می دهد که پیشرفت انسان مدیون خلاقیت و نوآوری می باشد که در ادامه دوام این پیشرفت بدون استفاده از خلاقیت غیر ممکن می باشد. در وضع فعلی خلاقیت نه تنها یک ضرورت است بلکه برای بقا شرطی مهم می باشد بنابراین نظام آموزشی باید به تربیت و پرورش افرادی تاکید کند که به حل خلاق مسائل پیش بینی نشده قادر باشند. رشد سریع و پرشتاب علوم و فنون سرعت والدین و آموزگاران با اهمیت خلاقیت و خصوصیات تغییرات اجتماعی، افزایش حجم اطلاعات و عرضه کودکان خلاق آموختن شیوه های پرورش خلاقیت روزافزون تکنولوژی جدید، باعث شده است تا به آنان اهمیت دادن به فعالیت هایی چون هنر و آموزش و پرورش جوامع پیشرفته بیش از پیش دروس میان رشته ای که ذاتاً می توانند خلاق به خلاقیت و تربیت افراد خلاق توجه کند.

امروزه از مقدمات کاری عظیم در جهت پرورش آموزش خلاقیت در اکثر مدارس به خصوص در نسلی خلاق، نوآور، مخترع و مبدع است. سال های پیش از دبستان و دبستان به عنوان یکی از مواد آموزشی ضروری محسوب می شود. در این توسط والدین در محیط خانه و یا توسط شیوه آموزشی به یادگیرندگان آموخته می شود که آموزگاران در محیط آموزشی اجرا شود و قابلیت از ساختارهای ذهنی کهن و قالب ها و محدوده های تبدیل به فعالیتی خلاق را دارد، قصه گویی است. به فکری شناخته و مانوس یا فراتر نهند و به افق ها و روش های نوینی در زندگی دست یابند. تحول اخلاقی از یادگیری دانش آموز و آشنایی او با ارزش ها و نیازهای معنوی، آغاز می شود. قصه ها این پتانسیل را دارند که به عنوان وسیله ی تعلیم اخلاق برای دانش آموزان به کار گرفته شوند. قصه گویی ابزاری تربیتی، عاطفی، آموزشی و سرگرم کننده است که از طریق آن می توان خصلت های اجتماعی، احساسی، فرهنگی و هوشی را در کودکان پرورش داد. بر این اساس، قصه ها هوشی را د ابزاری برای کسب دیدگاه های جدید، کشف انتخاب های اخلاقی و به دست آوردن بینش نسبت به شخصیت خود، هستند. بسیاری از کودکان در زندگی روزمره امکان کسب همه ی تجربه های واقعی را ندارند بنابراین قصه و قصه گویی این کمبود را جبران کرده و دستاورد های تربیتی را ترفیع می بخشد. می توان گفت که داستان های اخلاقی با درگیر ساختن تفکر انتقادی، کودکان آن ها را یاری می کنند تا توالی حوادث را پیش بینی و رابطه ی بین عمل و نتیجه را درک کنند. همچنین کودکان با اخذ موضع انتقادی در برابر شخصیت های داستان پیام های اخلاقی آن را روشن تر و واضح تر دریافت می کنند. نکته ی بارز این است که کودکان با استفاده از همانندسازی با قهرمان داستان ها درصدد حل چالش ها و مسائل خود بر می آیند؛ در نتیجه هنگام برخورد با معضلات زندگی خود به صورت فردی ماهر عمل خواهند کرد. از آنجایی که روش های تدریس در فرآیند یادگیری و رشد خلاقیت کودکان دوره ی ابتدایی تأثیر بسزایی دارند و نقش قصه گویی یکی از روش هایی است که باعث افزایش اعتماد به

نفس، مهارت های زندگی و رشد فعالیت های اجتماعی کودکان خصوصاً در این دوره ی تحصیلی می گردد، بنابراین لازم است برنامه ریزان آموزشی و معلمان گرامی نسبت به این شیوه تدریس در جهت ارتقاء رشد اخلاقی و رفتارهای اجتماعی دانش آموزان بهره گرفته و استفاده لازم را برده باشند. با توجه به شرایط و امکانات موجود قصه گویی تنها روشی است که بدون نیاز به ابزار و در هر مکان و ترتیب چیدمانی قابل اجرا می باشد و تنها مهارت قصه گوشت که منجر به رشد و خلاقیت فراگیران در اکثر زمینه ها به ویژه در روابط اجتماعی و مهارت های زندگی می گردد. لذا برای کاهش تعارضات، اختلالات و نابسامانی های روانی در زندگی اجتماعی و داشتن جامع های توانمند، ضرورت دارد روش تدریس قصه گویی در دوره ابتدایی بیشتر مورد توجه قرار گیرد. در شرایط کنونی جامعه و با وجود تحولات شگفت انگیز هزاره سوم میلادی باید مهارت تفکر و خلاقیت را برای تصمیم گیری مناسب تر و حل مسائل مختلف جامعه با توجه به توانایی های فردی و، بهبود بخشیم. افراد تحت تعلیم باید مهارت های پژوهشی حل مسئله و روحیه جستجو را در خود افزایش دهند که این بیانگر مسئولیت سنگین خانواده و مراکز آموزشی به خصوص آموزش و پرورش می باشد. مراکز آموزشی از یک سو باید اطلاعات مورد نیاز دانش آموزان را به آنان آموزش و از منظری دیگر باید زمینه ایجاد خلاقیت رشد و استفاده جهت دار و صحیح از این استعداد و توانایی را فراهم کند. قصه گویی یک روند بسیار مهم برای افزایش مهارت های اجتماعی کودکان محسوب می شود که این عمل ابتدا باید در خانواده تحقق یابد باور کارشناسان بر این است که تعامل و و گذراندن وقت و ایجاد یک رابطه قوی عاطفی بین والدین و فرزندان اهمیت بسیار زیادی در رشد روانی کودک دارد. این ارتباط نه تنها باعث رشد فکری کودک بلکه رشد اجتماعی آن کودک را نیز شامل می شود. رابطه کودک با والدین به عنوان یک عامل حمایتی میتواند از تاثیر بسیاری از خطرات در آینده ی کودک نیز جلوگیری کند. نکته مهم اینجاست که اکثر والدین تعامل مناسبی نداشته و از لحاظ عاطفی با فرزندان خود فاصله زیادی دارند فرض اساسی در تربیت و آموزش مهارت های اجتماعی این است که فقر مهارت های اجتماعی موجب منزوی شدن و یا طرد شدن فرد از دیگران می شود. (جان بزرگی و همکاران، ۱۳۸۷) در پژوهشی در سال ۲۰۰۶ نتایج تحقیقات خود را بدین صورت بیان کردند یک پنجم از کودکان پیش دبستانی بخصوص سن ۴-۶ سال دارای مشکلات رفتاری هستند که به همین علت هدایت مستقیم و آموزش فراگیر مهارت های اجتماعی در مدارس ابتدایی و سنین پایین باعث پذیرش اجتماعی فرد در مراحل بالاتر خواهد شد قابلیت اجتماعی در روابط بین فردی تاثیر دراز مدت مهمی بر کارکرد روان شناختی و تحصیلی و سازشی دارد. (جمالی، آقایی، ۱۳۹۲) مهارت اجتماعی ضعیف و مشکلات ارتباطی با همسالان خانواده و معلمان با بسیاری از شکل های سایکوپاتولوژی شامل افسردگی، اختلالات در رفتار مهار یافته هراس اجتماعی، نشانگان اوتیسم و آسپرگر و شروع زود هنگام اسکیزوفرنی مرتبط هستند. [تویسرکانی، ۱۳۸۶] کودکانی که از مهارت های اجتماعی برخوردار هستند اجتماعی تر بوده مشارکت بیشتری داشته، اعتماد بنفس و نوع دوستی بیشتری نیز دارند و در نتیجه کمتر تنها می مانند اما در طرف مقابل کودکان با مهارت اجتماعی، کمتر تنها می مانند و دوستان بیشتری نیز دارند. لذا یکی از مهمترین مسائل در این خصوص شیوه آموزش مهارت ها اجتماعی می باشد. یک نکته اصلی و دارای اهمیت در مبحث خانواده آموزش والدین برای قصه گویی می باشد زیرا با این کار روابط بین والدین و کودکان بهبود یافته و از طرف دیگر با اینکار سرعت پرورش خلاقیت و ذهنی

کودکان را نیز می توان افزایش داد این موضوع به قدری اهمیت دارد که می تواند بنیان خانواده را مستحکم و احترام و یادگیری را به دنبال داشته باشد. این موضوع یک مسئله مهم بوده که نیاز به پژوهش های متعدد در این زمینه دارد. در جهان امروز پرورش خلاقیت یک محور مهم از نظام آموزشی است و معلمان نقش اساسی در رشد یا سرکوب خلاقیت دانش آموزان دارند روانشناسان پرورشی معتقدند معلمان می توانند شیوه های تفکر خلاق و راه تقویت توانایی های خلاقانه را به افراد به ویژه کودکان و نوجوانان بیاموزند زیرا فرض بر این است که کودکان دارای اشتیاق ذاتی برای کشف می باشند که باید آموزش این اهم را تغذیه کند. بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی که چهارچوب متداول ترین مهارت های اجتماعی را حاصل می کند، الگوسازی اجتماعی روشی است که به کمک آن به ویژه در سال های رشد، اکثر رفتارهای اجتماعی را می توان آموزش داد. در حالت آموزش سنتی آموزش یک مهارت تنها در صورت دستورالعمل مستقیم درباره نحوه عمل در یک موقعیت خاص می باشد و این به معنی عدم انعطاف پذیری مناسب برای به کارگیری مهارت در موقعیت های جدید می باشد. در حال حاضر آموزش و یادگیری را در صورتی به عنوان یک فرآیند منظم و هدفمند بیان می کنند که یک تعامل و مشارکت بین مربی و متربی ایجاد شده باشد در میان روش های تدریس که فعالسازی و درگیر کردن فراگیران در آنها یکی از اصول کار، است، قصه گویی نقش و جایگاهی ویژه را دارد. این روش دارای انعطاف پذیری مناسب بوده و در واقع این روش می تواند برای گروه های مختلف افراد با خصوصیات مختلف و متفاوت به کار گرفته شود. داستان و قصه ها توانایی رساندن مفاهیم ارزشی و اخلاقی جامعه شامل همدردی، شجاعت و بخشندگی را داشته و از طریق تقویت و تنبیه جانشینی تفاوت بین رفتار خوب و بد را نشان دهند. قصه ها می توانند بصورت غیر مستقیم باعث رشد و سواد آموزی عاطفی و درک اجتماعی بهتر شود. داستان ها با ترسیم تصویر در ذهن شنونده باعث ایجاد تفکر دیداری برای رشد خلاقیت می شوند. با شنیدن قصه ذهن بصورت فعال در گیر میشود و کنجکاوی فرد را به انگیزهای برای یادگیری تبدیل می کند و در نهایت مطالب آموخته با این روش قصه گویی) کمتر دچار فراموشی می شوند. به طور کلی یافته ها بیانگر این موضوع میباشد که قصه گویی ابزاری بسیار قدرتمند در روابط انسانی، روان درمانی، آموزش و پرورش، خانواده، هنر و به طور کلی در زندگی می باشد. اخلاقیات ویژه تحول اخلاقی در کودکان از مهم ترین زمینه هایی است که در روانشناسی تعلیم و تربیت مورد توجه قرار گرفته است تحول اخلاقی در دوران کودکی را میتوان به عنوان یکی از عوامل مهم اجتماعی شدن در نظر گرفت اعمال اخلاقی که در بزرگسالی از افراد سر می زند ناشی از هویت اخلاقی است که در کودکی شکل می گیرد. آنچه که ما برای انجام کارهای درست به آن نیاز داریم همان هوش اخلاقی است که با استفاده از آن به یادگیری عمل هوشمندانه و دستیابی به بهترین عمل خوب نزدیک می شویم. هوش اخلاقی توانایی درست از نادرست است این عبارت به معنای برخوردار بودن از عقاید اخلاقی راسخ و قوی و عمل کردن به آن هاست به گونه ای که فرد به شیوه صحیح و محترمانه رفتار کند. هوش اخلاقی شامل هفت فضیلت اساسی است که به کودک کمک می کند تا از بحران های اخلاقی و فشارهایی که در طول زندگی خود به طور اجتناب ناپذیر با آن مواجه خواهد شد عبور کند این هفت فضیلت عبارت از: همدلی، وجدان، خود مهار گری، احترام، مهربانی، بردباری و انصاف. پرورش اخلاقی کودکان ضروری است زیرا که آنها نیز در آینده نزدیک باید وارد اجتماع شوند و با مردم بجوشند و با

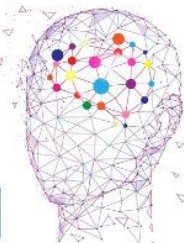
دیگر افراد اجتماع همکاری کرده به رفع نیاز فرد و جامعه اقدام کنند. به اهمیت نقش قصه گویی در تحول کودکان در ابعاد مختلف، پژوهش های متعددی در این زمینه انجام شده است. برای نمونه یحیی محمودی و همکاران در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که ارائه آموزش های مهارت های اجتماعی در قالب قصه ها با ایجاد جذابیت و انگیزه بیشتر و همچنین ملموس کردن اطلاعات مفاهیم و مهارت ها برای کودکان به یادگیری عمیقتر و بهتری منجر می شود. داداش زاده و پیر خائفی در پژوهش خود دریافتند که هوش درون فردی و برون فردی دانش آموزان بعد از اجرای قصه گویی تغییر می کند به طوری که بعد از دریافت پیام قصه ها حس همکاری، صداقت، ارتباط درست، با دیگران، توانایی اتخاذ تصمیم هوشمندانه و ابراز علاقه به هم نوعان در آن ها افزایش می یابد. در نجفی شیرازی و همکاران در پژوهش خود نشان داد که داستان ها و ادبیات کودکان می تواند ابزاری مفید جهت تربیت و پرورش خصوصیات همچون بردباری، توجه به رفاه دیگران و رعایت حقوق سایرین باشد. پژوهش دی ملو و همکاران تحت عنوان «آموزش ارزش ها از طریق داستان های اخلاقی حاکی از آن است که از طریق قصه گویی می توان مفاهیمی چون احترام مراقبت از دیگران، تحمل کردن افراد با ویژگی های متفاوت انصاف و عدالت را به دانش آموزان آموزش داد. در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند مفاهیمی همچون صداقت، مهربانی، احترام و وفاداری را می توان با استفاده از بازی، شنیدن داستان های موزیکال و یا استفاده از تصاویر و جلوه های بصری در کودکان پی ریزی کرد پوکلانین عنوان می کند که کودکان زمانی که اخلاقیات را درک می کنند عامل بازداری از خشونت و تبعیض در آن ها تقویت می شود. در پژوهش خود به این نتیجه می رسد که آنچه در روایت داستان و درک آن توسط کودکان مهم است فرایند همانندسازی است که در طی شنیدن آن رخ می دهد. از طریق همدلی حاصله از همانندسازی، کودک سعی در فهمیدن دیگران، مشکلاتشان و در نتیجه همدردی با آنها دارد. از دیگر پژوهش هایی که در زمینه تحول اخلاقی کودکان از طریق داستان و یا روش های مشابه انجام شده اند و همگی بر کارایی و اثر بخش بودن این شیوه تاکید کردند. بدیهی است که اخلاق می تواند در امر فعالیت های آموزشی و پرورشی یاددهندگان و یادگیرندگان نقش قابل توجهی داشته باشد. با توجه به آنچه بیان شد و با توجه به اهمیت هوش اخلاقی در همه مراحل زندگی کودکان از یک سو و پیشگیری از به وجود آمدن مشکلات اخلاقی و رفتاری و داشتن جامعه ای سالم از سوی دیگر و با توجه به کمبود پژوهش های داخلی در زمینه پرورش هوش، اخلاقی پژوهش حاضر با هدف تعیین تأثیر آموزش هوش اخلاقی از طریق قصه گویی به دانش آموزان انجام شد.

قصه گویی در ابتدا برای سرگرمی بیان شده اما از نظر تاریخی قصه گویی علاوه بر سرگرمی کاربرد مهم تری نیز دارد و این کاربرد را می توان تربیت کودکان دانست. به عنوان مثال قصه بز زنگوله پا به کودکان این موضوع را گوش زد می کند که از غریبه ها برحذر باشند. قصه گویی فرآیندی است که در همه قشرها صورت می گیرد اما مخاطبان اصلی آن کودکان و نوجوانان می باشند. از طرف دیگر تعلیم و تربیت بچه ها هدف اصلی نظام آموزش و پرورش است و استفاده از این شیوه درمانی در دوره های پیش دبستانی و دبستانی ضروری و باید از برنامه های کاری مورد نیاز معلمان قلمداد شود، در ادامه و در دوره های بالا این شیوه به عنوان فعالیت ضمنی و ابتکاری بعضی معلمان بشمار می آیند. روانشناسان به طریق گوناگون از داستان خوانی و قصه گویی برای کمک به کودکان بهره می گیرند؛ برخی برای شناخت احساسات کودکان و با هدف درمان مشکلات رفتاری و

روان شناختی آنان برای غنا بخشیدن به تدریس مواد آموزشی در مدارس و لذت بخش کردن آن و گروهی دیگر برای پرورش خلاقیت در کودکان. برای گروه اول قصه گویی وسیله ای است در جهت درک تجربیات و حالات احساسی کودکان به این ترتیب که روان شناس در کشیدن نقاشی و داستانگویی و قصه خوانی با کودک همکاری می کند پس از این که کودک قصه ای می گوید روان شناس همان داستان را با پایانی متفاوت و سالم تر نقل می کند و از این طریق به او کمک می کند تا راه حل های متفاوتی برای مشکلاتش بیابد، بدون آن که مجبور شده باشد به مشکلات و احساساتش اعتراف کند. ترغیب کودکان به داستان گویی اغلب از طریق نقاشی های آنان صورت می گیرد (فضلی خوانی، ۱۳۸۲) این روش را که به بازی نقاشی با خطوط منحنی و یا نقاشی خط خطی نامیده می شود، ابداع کرده است. البته گاه درمانگران به سادگی از کودکان می خواهند که داستان بسازند. هم چنین از قصه گویی گروهی به عنوان بخشی از برنامه درمانی کودکان پیش دبستانی در جلسات خانواده درمانی استفاده کرده است. به هر حال، نحوه استفاده از قصه گویی از یک درمانگر یا محقق تا درمانگر و محقق دیگر ممکن است متفاوت باشد اما هدف اصلی در همه این روش ها مشترک است. گروهی دیگر از روان شناسان که قصه گویی را در خدمت آموزش قرار می دهند اعتقاد دارند که تصور و تخیل کودکان قویترین ابزار آموزش هستند. اثرات تخیل در کارها و بازی ها و به ویژه در داستان ها، خصوصاً داستان های خیالی کودکان به روشنی مشاهده می گردد. در الگویی که به آموزش از طریق قصه گویی می پردازد، سعی بر این است که آموزگاران تشویق شوند تا دروس را در شکل داستان طراحی کنند و از قدرت داستان و تأثیری که بر کودکان دارد برای معنا بخشیدن به دروس، بهره بگیرند این روش تدریس، قصه گویی و تفریح سرگرمی و لذت را به کلاس درس ارمغان خواهد آورد. در کتاب «تدریس به شکل قصه گویی به طراحی سواد آموزشی چون علوم ریاضیات، علوم اجتماعی هنرهای کلامی در قالب قصه گویی می پردازد.» خود زیستنامه های بسیاری از افراد خلاق نقش داستان های جن و پری تجارت فانتزی کودکی و ادبیات را در دستاوردهای خود مهم قلمداد می کنند. گرچه امروزه رشد تکنولوژی سبب تولید انبوهی از نوارهای صوتی و تصویری در زمینه قصه شده است باید اعتراف کرد که هیچ یک به از آن ها اهداف آموزشی را که در قصه گویی به صورت رو در رو وجود دارد برآورده نمی کنند. جوهر و نکته اصلی قصه گویی پیوندی است که میان قصه گو و شنوندگانش به وجود می آید. چنان که گفته می شود زمان قصه گویی، زمان یک آفرینش دو جانبه است. قصه گو و شنونده با هم جهانی خلق می کنند که بر کلمه ها و تخیل بنا شده است.

برای درمان اختلالات کودکان از روش های درمانی مختلفی مانند شناخت درمانی، بازی درمانی، و رفتار درمانی استفاده شده است. یکی از شیوه های درمانی مورد استفاده برای درمان اضطراب کودکان، قصه درمانی است. کاربرد قصه درمانی به مثابه یک فن، درمانی ابعاد گسترده ای دارد و تنها به درمان مشکلات روان شناختی کودکان ختم نمی شود. در قصه درمانی فرض بر این است که تغییر در زبان و ادبیات قصه های زندگی، به تغییر در معانی زندگی فرد منجر می شود و تغییر در قصه زندگی، فرصت های جدیدی برای رفتار و روابط با دیگران ایجاد می کند. شیوه های قصه گویی یا داستان گویی برای درک رفتار انسان طی سال های اخیر در حوزه های گوناگون روان شناسی فراگیر شده است. تغییر دادن افکار انسان به مثابه نمونه هایی از بسط داستان ها، تلویحات گسترده ای را برای بسیاری از گستره های روان شناسی هم در سطح نظری و هم در سطح پژوهش

به دنبال داشته است. پژوهش های مختلفی درباره آموزش و قصه درمانی و تأثیر آن صورت گرفته است. گایتز رز کلن و دکورتیز در پژوهش خود به این نتایج رسیدند که تحلیل قصه های کودکان روش مناسبی برای ارزیابی مهارت های زبانی است و از قصه گویی برای ارزیابی و سنجش مشکلات رفتاری و توانایی های مختلف می توان استفاده کرد. قصه سازی کودک، فرایندهای تحول هیجانی و شناختی او را تسهیل می کند و به او دیدگاه نو و خلاق از دیگران و روابط میان افراد، ارائه می کند. یاتی، وایونی و ایسلالی با به کارگیری یک طرح آزمایشی، تأثیر قصه گویی را بر سطح اضطراب کودکان پیش دبستانی بررسی کرده و مشاهده نمودند که قصه درمانی تأثیر معناداری بر کاهش اضطراب این کودکان داشت. در همین راستا گودمن و نیومن تأثیر مداخله قصه گویی دیجیتال را بر سطح اضطراب دختران نوجوان بررسی کردند. آن ها در مطالعه خود دریافتند که قصه گویی هم بر اضطراب و هم بر خشم این دختران بدون در نظر گرفتن مقطع تحصیلی شان، تأثیر قابل ملاحظه ای داشت. آجورلو، ایرانی و علی اکبری دهکردی نیز در پژوهشی دیگر نشان دادند که قصه درمانی بر کاهش اضطراب و بهبود عادات در کودکان مبتلا به سرطان موثر همچنین در پژوهشی شهابی زاده و خواجه امینیان با عنوان اثر بخشی قصه درمانی مبتنی بر روی آورد شناختی- رفتاری بر اضطراب دانش آموزان دختر دبستانی نتیجه گرفتند که قصه درمانی در کاهش اضطراب دانش آموزان تأثیر دارد. بهمن کیامنش و ابوالمعالی نیز در مطالعه ای با عنوان مقایسه اضطراب مدرسه و مؤلفه های آن در دانش آموزان در دو سیستم ارزشیابی سنتی و توصیفی، نشان دادند که طرح ارزشیابی توصیفی تنها در کاهش اضطراب دانش آموزان پسر مؤثر بوده و میزان اضطراب مدرسه و اضطراب امتحان را در آن ها کاهش می دهد. یافته های مطالعه یوسفی لویه و متین با موضوع نشانه های اختلال اضطرابی دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی نشان داد که رابطه مثبتی بین کاهش اضطراب و قصه گویی وجود دارد. در همین راستا، نتایج پژوهش های متعدد مانند رحمانی و محب، روان و اسفندیاری، حکیم، شفیع، بساک نژاد و حقیقی زاده، هنی و کوزلو فسکا، استاسی و ادواردز، و کاشین روی گروه های سنی مختلف حاکی از تأثیر قصه گویی و قصه درمانی به عنوان یک روش درمانی مؤثر در شناسایی مشکلات و برون ریزی هیجانات بوده اند. بدین ترتیب با توجه به نتایج مختلف مطالعات ذکر شده می توان ادعا کرد که قصه درمانی و آموزش آن می تواند توانایی فرد را برای برقراری ارتباط صحیح با دیگران افزایش دهد و اضطراب را در موقعیت های اجتماعی بازداری های اجتماعی، و رفتارهای بین فردی کاهش دهد. همچنین از سویی با توجه به عوارض ناشی از اضطراب مدرسه در کودکان، و از سویی دیگر با در نظر گرفتن این موضوع که قصه ها جذاب بوده و راه حل هایی را ارائه می کنند که قابلیت اجرایی دارند انجام پژوهش های بیشتری در این باره کنند که لازم به نظر می رسد. از این رو هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر قصه درمانی بر کاهش اضطراب مدرسه کودکان است تا به این پرسش پاسخ دهد که آیا قصه درمانی به عنوان روش کم و بیش نوین درمانی، می تواند در کاهش اضطراب مدرسه دانش آموزان دختر مقطع ابتدایی دچار این اختلال، مؤثر باشد؟

در پژوهشی دیگر در سال ۱۳۹۲ توسط آرزو لاریجانی، تأثیر قصه گویی بر رشد ذهنی و تفکر خلاقانه دانش آموزان ششم دبستان بیان شد که یافته ها نشان از ثمر بخشی در افزایش خلاقیت دانش آموزان می باشد. این نتایج همسو با سایر پژوهش ها در محل های دیگر (داخلی و خارجی) می باشد. در این راستا بیان شده است که بهره گرفتن از هنر قصه گفتن خلاق می تواند

یک ارتباط دو جانبه و متقابل بین قصه گو و شنونده باشد که قصه گو باید با بهره گیری از فنون قصه گویی و با تحریک قوه تخیل مخاطبان تاثیر متقابل پیام خود را به شکل نو و جدید به شنوندگان انتقال دهد. در نهایت این موضوع باعث افزایش خلاقیت کودکان شده و دلیل اصلی این امر محصول ذهنیت یک جمع بودن قصه می باشد که این یعنی قصه بصورت شفاهی بوده و کودکان پس از هربار شنیدن و بازگویی می توانند متناسب با نیاز خود در آن ها تغییر ایجاد کرده و با اینکار آرزوها و ایده های خود را در قالب قصه ها بیان و امید به تغییر و تحول داشته باشند از این رو قصه گویی توسط لاریجانی نوعی بحث و برونریزی افکار و اندیشه ها بیان شده که خلاقیت را به همراه دارد. در پژوهشی دیگر که در سال ۱۳۹۵ بر روی ۱۹۳۰ دانش آموز پنجم دبستان تحقیقی صورت گرفت که علوی لنگرودی اظهار کرد که قصه گویی بر عملکرد دانش آموزان تاثیر دارد و این تاثیر بصورت معنادار و چشمگیری عملکرد تحصیلی را بهبود می بخشد. این پژوهش با پژوهش های هم نوع دارای هم سویی معرفی شده و با نتایج حاصل از فرضیه های اول نتایج بیانگر تاثیر روش های خلاقانه بر رشد و عملکرد تحصیلی دانش آموزان می باشد از طرفی با وجود فرضیه های بعدی بیانگر افزایش نمرات حاصل از قصه گویی و نمایش خلاقانه می باشد که این موضوع نیز با پژوهش های دارای یک هدف، همسو می باشد. در ادامه علوی لنگرودی بیان کرد که برای تبیین یافته ها می توان گفت دانش آموز هنگام انجام قصه گویی و نمایش خلاق با موضوعات بسیاری روبرو میشود و از طرفی چون کنترل اجرا را در دست دارند تلاش می کنند که راه های تازه های ایجاد و ایده خود را به مرحله عمل در آورند. در واقع با اینکار به افزایش عامل ابتکار و خلاقیت خود دست میزنند. آنها با سرگرم شدن می توانند قوه تخیل خود را رشد دهند و از آنجایی که موضوعات مطرح شده انعطاف پذیر بوده و از ساخت مشخصی برخوردار نیستند شرایط لازم برای افزایش خلاقیت دانش آموزان فراهم آورده و میزان توانمندی آن ها در دروس انشاء و هنر افزوده می شود و البته باید به این موضوع توجه کرد که رشد خلاقیت و بهبود عملکرد تحصیلی نیازمند ایجاد بستر مناسب می باشد. در پژوهشی دیگر توسط افشاری در سال ۱۳۸۵ بیان شده که قصه گویی همانند لبخند، زبان مشترک در دنیا محسوب می شود که هر یک به شکلی آن را بازگو می کنند. قصه درهای تازه ی بیان و ادای مقصود را بر روی کودکان باز می کند و وسایل و ابزار کاملاً متفاوتی برای بازگو کردن تجربه ها احساسات و مشاهدات را در اختیار آن ها قرار می دهد وی با بیان اینکه کودکان در تنهایی با وجود قصه سفر عاطفی بسیار خوبی در آرزوها و ایده های خود به دست می آورد به این نتیجه رسید که قصه گویی باید از وظایف اصلی معلمان و مربیان در آموزش و پرورش باشد. در مدرسه معمولاً فرآیند فکر را یاد نمی دهیم، بلکه نوع یا انواعی از افکار را آموزش می دهیم و به همین جهت، قدرت تامل و اندیشه درباره مسائل را از دانش آموز می گیریم. یکی از تاثیرات مهم قصه گویی در همین وادار سازی دانش آموزان به تفکر و تامل می باشد که در پایان یک قصه و به طور ناخودآگاه گریبان ذهن او را می گیرد.

اهمیت و ضرورت

از عوامل تاثیر گذار در کاهش بازدهی و افت تحصیلی در نظام آموزشی، مربوط به کمبودهای امکانات و تجهیزات می باشد و نظام آموزشی بدون استفاده از این ابزار چندان قادر به تحقق اهداف خود نخواهد بود. قصه گویی در میان روش های بسیار

تنها روشی است که از به کارگیری ابزار بی نیاز می باشد زیرا یک قصه گو با داشتن مهارت لازم می تواند دانش آموزان را در هر محل و به هر ترتیبی نشانده و قصه بگوید. اگرچه این روش در بسیاری از درس ها و پایه ها کاربرد عملی ندارد اما در تقویت روحیه، افزایش نشاط و کاهش خستگی ناشی از یادگیری بی تاثیر نیست. برای قصه گویی به عنوان ارزش افشاری بیان کرد که قصه گویی را می توان به صورت تهذیب اخلاق، تفکر خلاق، تحسین میراث و رشد تفاهم در کودکان نمود کرد. برای تربیت بچه ها به عنوان انسان های نمونه در آینده ضروری است که اخلاق و گزاره های اخلاقی به خوبی در روش و کردار اجتماعی آن ها حاضر و نفوذ لازم را داشته باشد مسئولیت پذیری احترام به قانون، رعایت حقوق شهروندان، حفظ محیط زیست احترام به دیگران و امثال آن از جمله مواردی است که در آموزش اخلاقی حاصل می شود و به همین علت ما قبل از هر چیز ابتدا به یک جامعه اخلاقی نیاز داریم و برای این منظور میتوان قصه دهقان فداکار را نام برد که ارزش فداکاری را در کودکان بیدار می کند. تحقیقات نشان داده که اگرچه همه افراد دارای نبوغ علمی یا هنری نیستند اما اکثر افراد می توانند طوری تربیت شوند که در برخورد با مسائل بهترین راه حل را پیدا کنند. نیاز این فرآیند، طراحی نظامیست که در آن دانش آموزان به کتاب درسی معلم محدود نشوند اصرار مداوم بر استفاده از روشهای قدیمی متکی بر تکرار تقلید در آموزش اتفاق نیفتد و در نهایت از سوالات و شبهه های احتمالی دانش آموز جلوگیری نشود. متأسفانه نظام آموزشی قدیمی ما مجال و مقامی برای رشد و تقویت خلاقیت و اندیشه های خلاق قائل نیست. نظام آن زمان بیشتر به ما می آموخت که چگونه بخواند و فکر نکرد و در این وضعیت قصه گویی می تواند و باید در زمینه سازی رشد تخیل، احساس و تفکر ایجاد کند. در پایان افشاری بیان می کند که نظام آموزشی ما از دو سابقه ایرانی و اسلامی برخوردار می باشد و ظهور اسلام، زندگی پیامبر، سرگذشت ائمه و دوران پادشاهی، جنگ ها و... در بسیاری متون ادبی، قرآن و حافظه های تاریخی ما ثبت شده است که قصه هایی با نکات و پیامهای اخلاقی و انسانی بسیار می باشند و رساندن این عقبه به گوش دانش آموزان از وظایف نظام آموزشی میباشد. قصه گویی علاوه بر هم زبانی و هم صحبتی خاص خود، نوعی همدلی نیز میباشد. ایجاد رابط های صمیمانه و دوستانه بین شخص قصه گو و شنوندگان اتفاق می افتد که این موضوع بدون هیچگونه اجبار و دستوری ایجاد شده است. در طول قصه گویی کسی به کسی نمیخندد، بلکه همه با همدیگر می خندند و این از بهترین رفتارهای انسانی میباشد که حاصل آن روابط عاطفی و دوستی های جدید شکل می گیرد و کینه های احتمالی خود به خود برطرف می شود و در نتیجه آن رشد تفاهم بین کودکان صورت می گیرد.

جمع بندی و نتیجه گیری

با توجه به مطالب بیان شده قصه گویی یک شیوه تدریس مهم بخصوص در سنین پایین می باشد. این شیوه آموزش می تواند توسط والدین و معلمان برای کودکان اجرا شود که ثمره اصلی آن رشد خلاقیت و پرورش ذهنی مخاطب می باشد. امروزه با توجه به نیاز روزافزون به خلاقیت و ایده های نو برای بقا در عرصه تجارت و بهبود کیفی جامعه اجتماعی، قصه گویی باید با

جدیدت بیشتری انجام شود. از طرف دیگر این موضوع در مناطق محروم اهمیت بیشتری می یابد چراکه با نبود و یا کمبود امکانات فرصت ها آموزشی و قدرت آموزشی کمتر شده و مهم ترین راه مقابله و ایجاد بستر مناسب برای خلاقیت را می توان قصه گویی معرفی کرد. در هرمزگان با وجود مناطق محروم متعدد نیاز به مربیان توانمند برای این امر محسوس می باشد و استفاده از این شیوه تدریس میتواند گام آغازین خوبی برای پیشرفت استان در نظر گرفت. با قصه گویی می توان افزایش تمرکز پرورش فکری افزایش مهارت رساندن مفهوم اخلاق، تفکر، خلاق، تحسین میراث کاهش خستگی ناشی از درس و یادگیری و.... را حاصل کرد که با گذشت سال ها و افزایش سن نسل تحت تعلیم با این شیوه می توان جامع های بهتر و سرشار از خلاقیت و توانایی در کنار ارزش ها ایجاد کرد.

منابع

- آجرلو، مریم، ایرانی، زیبا، علی اکبری دهکردی، مهناز، (۱۳۹۵)، تاثیر قصه درمانی بر کاهش اضطراب و بهبود عادات خواب کودکان مبتلا به سرطان تحت شیمی درمانی، روانشناسی سلامت، سال پنجم، شماره ۲
- بهمن، بهاره، کیامنش، علیرضا، ابوالمعالی الحسینی، خدیجه (۱۳۹۲) اضطراب مدرسه و مولفه های آن در دانش آموزان پایه چهارم در دو سیستم ارزشیابی سنتی و توصیفی، نشریه پژوهش در برنامه درسی، دوره ۱۰، شماره ۱۲
- ترویسرکانی .مهدی، ۱۳۸۶، اثر بخشی آموزش مهارت های اجتماعی مبتنوی بور قصه در کاهش نشانه های اختلال سلوک دختران دبستانی ۱۶ و ۱۱ ساله، دانشکده علوم بهزیستی و روان بخشی
- جان بزرگی فمسعودی و همکاران، ۱۳۸۷، آموزش اخلاق، رفتار اجتماعی و قانون پذیری به کودکان، تهران، ارجمند
- جمالی فیروز آبادی، محمود، آقایی میبدی، آزاده (۱۳۹۲)، تاثیر قصه گویی بر مهارت های اجتماعی و رابطه با والد کودکان پیش دبستانی
- علوی لنگرودی، سید کاظم. رجایی، افسانه. ۱۳۹۵، تاثیر برنامه درسی قصه گویی و نمایش خلاق بر خالقیت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پونجم ابتدایی در دروس انشاء و هنر، پژوهش در برنامه ریزی درسی.

■ فضلی خانی. منوچهر، ۸۹۱۲، راهنمای عملی روش های مشارکتی و فعال در تدریس ، رهران انتشارات آزمون نوین.

■ لاریجانی، آرزو. طوغانی، رویا، (۱۳۹۲) اثر قصه گویی بر رشد ذهن و تفکر خلاق دانش آموزان مقطع ششم دبستان شهرستان تنابکین، کنفرانس بین الملل ادبیات و زبان شناسی.

De Mello G, Jing H, Arumugam N, Noh M. Learning values through moral stories using a storyboard ResearchGate. 2015